

جریدہ علیہ

مشیت جلید اسلامیک جریده رسمیه

۲۳ جمادی الاخریٰ ۱۳۳۸ و ۱۵ مارت ۱۳۳۶

عدد ۵۶

اون بش کونده بر نشر اولنور

بشقی سنه

دارالحکمة الاسلاميه اعضاسندن فرید بک افندیك

آیا صوفیه ده کی موعظه لر ی خلاصه سی

اعوذ بالله من الشیطان الرجیم . بسم الله الرحمن الرحیم . (والھکم الہ واحد لا الہ الاھو الرحمن الرحیم .) صدق الله العظیم .

درس سابقده بوآیت کریمه نیک معنای عالیسی سویلشدک . جناب حق ، یعنی بزى خلق ایدن خالق کندی موجودیتنى مؤمن اولانلرہ آیات بینات ایله بیلدیریور . مؤمن اولان بالطبع بونیکله اکتفا ایدر . بوالوھیت فکری بعض حکمانک اعتقادینه کورہ انسانک فطرتنده موجود . غیر بزى برفکر در . حق صیت نبی واصل اولیان یرلرده تصدیق بارینک وجوبی خصوصسندن التزام ایدیلان فکردہ بونقطه نظر دن انبعث ایتیش اولسه کرکدر . [هایدی باقم بوندن ده برمحذور چیقارانلرہ سررشته تعریض ویرلم . نه ایسنه کیچ افندم کیچ !] افکار غریزه نه دیمکدر ؟ مثلاً بعض فکدر واردرکه انسانله برابر طوغار . الله بوفکرلری انسانک فطرتنه قویمش . فکر الوھیت ، فکر حسن ، فکر روح کی . بوبله فکدرلرہ لسان حکمتده افکار غریزه ، یاخود فطریه ، جلیه دینیر .

ایلک دفعه اوله رق افکار غریزه دن بحث ایدن « ده قارت » اولنرک ماهیتنى ایضاح ایتیش ، چونکه بعض فیلسوفلر « ده قارت » ک بوفکرینه اعتراض ایله رحم مادر بردارالتعلیمی ایدی که انسان بوفکرلری اوراده اوکرنکدن صوکر دوغسون ؟ دیمش . « ده قارت » بونلرہ جواب اولمق اوزره : بن بویله برفکرده بولونمدم ، بنم افکار غریزه دن مقصدم باشقدر . مثلاً بعض هائله لرده خلق سخا ، یاخود بعض امراضه استعداد کی شیلر بولنور . بونلر او هائله نیک افرادینه بطریق الارث انتقال ایدر . بنم برفکر غریزه دیدیکم شیده بوقیلدندر . دیمش . خلاصه براستعداد دیمک اوله حق . بویله دیمش اولسه ایدی بواعتراضاته هدف اولمازایدی . فقط شوکر سیده فیلسوفلر دن بحث ایتیمک براز تحف کی اولیور . بلکه بوجهت بعض کیمسه لر ایچون عقدہ خاطر اولور . اولاشو عقده نیک ازاله سی الزم عد ایدرز بعض کیمسه لر کورولیور ، غریب فکدرلرده بولونیورلر :

— فیلسوف دیدیکیم ؟ .. عقلسز ، مجذوب آدملر . سویلدیکی ترهات ، دوشونجه سی سفسطیات . بوفکرى تصحیح ایتیمک لازم . زمان او یله اقتضا ایدیور . اوت ، او یله دییورلر :

— فیلسوف دیدیک او آدم لک نه سوزلرینه اهمیت ویرملی ، نه ده فکرلرینه —
اونلرک وجودی ایله عدمی مساوی ...

بو پک مفرط بر حکم ، پک غافلانه بر فکر در . زیرا اوسنک فیلسوف دیدیک آدم لر ،
ایستر بزم دینمزه متدین اولسونلر ، ایستر اولماسونلر ، ینه انساندر . الله ذوالجلال سوره
جليله اسرا ده بویوریورکه : (ولقد کرما بنی آدم و حملناهم فی البر والبحر ورزقناهم
من الطیبات وفضلناهم علی کثیر ممن خلقنا تفضیلا) ایسته سنک انسانیت دائره سندن چیقارمق
ایسته دیکک فلاسفه ، نه اولورسه اولسون ، (ولقد کرما بنی آدم) آیتک تضمن ایتدیکی
معناک داخلنده در . هپسی آدم در . تکریم الهی یه مظهر اولمش . الله اونلر حقنده ده
(فصورکم فاحسن صورکم ...) دیور . یعنی حسن صورت وانتصاب قامتله ، ممتاز قیلمش ،
اکتساب معرفته قابلیت ویرمش خلاصه بر چوق اوصاف ایله متحلی ایتمش . صای صایه
بیلدیکک قدر . اونلرکده قفاسی ، اونلرکده دماغی وار . سنده اولان شیرک کافه سی
اونلرده ده وار . دیمک آلات ماده ایله مجهز آدم لر . طبعی او آتلی ماخلق لهنده استعمال
ایده جک استعدادی بالقوه حائر در لر . تکریم الهینک ضمننده اونلرده داخل . اللهک دائره
تکریمی داخلنه آلدینی مخلوقاتی ، سن فصل اودا ئر ددن چیقاریورسک ؟

— بن اونلری عقاید حقهدن متباعد کوریورم ، دیه جکسک . اوبحت باشقه . فقط
علملرینی علی العیار رد و تزییف دوغرو دکدر . اونلرک سلاحیله مجهز اولدقدن ، مقصدلرینی
اکلا دقدن صوکر ااصولی وجهله رد ایتلی . قوری لافله اولماز . رد و تزییف طامیانه
نشانه جهل وغفلت ، دها دوغریسی حاقدر . معرفت خصوصنده سنک بیلدیکک عملیه
طرحدن عبارت . سن دنیانک ثروت و سامانی کیسه افلاسنده کی اوچ بش غروشدن عبارت
ظن ایدیورسک . بویه مناسبتسزلک اولورمی ؟ سن ثروت عالمی کیسه کده کی سکز بحق
غروشه حصر ایدرسک چوق یاکیلیرسک . شو حالده کندی عجریکی بیل . سرمایه کک
مقدارینی آکلا ، صوکره ایش کورمکه قالدیش .

بو آدم لر اودا ئر ددن چیقهماز . چونکه انساندر . چیقهماینجه سویلدکلرینی ایشیتلی .
یازدقلرینی اوقوملی . فکرلرینک اعماقه انفاذ نظر ایتلی . بوزمانک مقتضاسی بودر .
چونکه سنک فلاسفه یه بغضک اساس اعتباریله باشقه بر نقطه نظر ددن اولورسه دوغرو اوله بیلیر .
بوغض اوائله متکلمین حقنده ده وارد اولمش ایدی . مثلاً : « حضور الهی یه شرکک

غیری هر هانگی بر کناه ایله کیتمک علم کلامه انتساب کنایله کیتمکدن اهون قالیر . «
 دیمشیر . بونک سینی باشقه بر مقصده اراملی . اسم مسبانک عینیمی در ، دکیدر ؟ کبی
 مباحثله اشتغال ایدنلرک قتلنی اباحیه قدر وارمشیر . اوزمان بویله لازم کلیور ایدی .
 صفوت قلوب ، قوت ایمان بوکبی مباحثی استهجان ایتمکده حقلی ایدی . فقط کیت کیده
 ایشلر دیکشیدی . بوکون علمامز ایچنده مثلاً علم کلامه انتسابی اولیانلرک موقع علمیلری
 کرکی کبی آشغیدر . عالم اولان کیمسه لر اصول بیلملی ، کلام بیلملی که ساحه معرفتده
 بر موقع صاحبی اوله بیلسون . بوکون علم کلامه منتسب اولان کیمسه لر حقیقه بودینک
 مدافعی ، بوعقائدک محافطی در حال بوکه بر زمانلر هم کندیلری هم علملری ذم
 ایدیایوردی ، فی یومنا هذا ممدوح اولیور . تقلب زمان نلر حصوله کتیرمش . سیاه
 بیاض اولمش .

ایشته معنویات بویله اولدینی کبی مادیات ده بویله در .

— الحمد لله بنم قوتم وار . عضلاتم قوی . قیلجیمی امله آنجه دشمن صفوفی یارار

کچرم ...

دور بقالم واقعا مستعینا بالله تعالی احراز شهادت ایچون بویله یاپارسک . فقط دشمن
 مترالیوزی ایشله تنجه نه دال قیلیجک قالیر ، نه چاقاقلی طیانجهک . هپسنی خاک ایله یکسان
 ایدر . سن اوکبی آمال واهیه ایله وقت کچیررکن بینکده طیاره بومبارلی پاتلار . اول
 قوتی اکتساب ایتلی . صوکره حفظ الهییه التجا ایدرک غزایه ، جهاده کیتملی . والا فلا .
 اوله قوت بازویه کوومنه درک زرهایلره ، دریدنا وطلره ، مترالیوزلره قارشلی چکدیرمه لرله ،
 اوچ انبارلیلرله ، باشتارده لرله ، چاقاقلی طیانجه ایله محاربیه چیقمق کولونج اولور . اونلرک
 ایجادات واختراعندن براز اکسیک اولدیمی مغلوبلر طرفنده سک . سن ده برطاقم قوتلر
 تدارک ، آلات ووسائط ایجاد ایدرک اونلره قارشلی قویه جق اولورسهک غالبلر صفوفنه
 کچرسک . اکلشلیمی ؟ علوم وفتون ده بویله در . عکس فکری مؤیدسوزلر غیر مسموعدر .
 بالخاصه شوزمانده .

— هیچ برینک لزومی یوق .

اوله ایسه جفالقلم علومی انکار ایت ، ایشک ایچندن چیق . نه حال ایسه مقصده

رجوع ایدلم . ایشته بعض کیمسه لر یوقاریده سوبلیدی کمز کی الوهیت فکری بر فکر
جبلیدر، بر فکر غریزی و طبعییدر ، دیورلر .

— عجائب ! هیچ فکر ، انسانله بر ایر طوغارمی ؟

اوسنک بیلدیکک فکر دکل . اوفکر نوعما بر استعداد ، بر قابلیت دیمکدر . حسن
فکری کی . مثلاً سکیز یاشینده برچوچق کوزل برچهره دن متأثر اولور . برکوزله
علاقه ایدر . حال بوکه کیمسه اوکا بونی اوکرتمه مشدر . خارجه ملائمه مصادف اولونجه
آثاری نمایان اولور . مقناطیسده کامن اولان قوه جاذبه کی . مقناطیسک قوه جاذبه سی
نه زمان ماهیتله ملائم بر جسمه یعنی دمیره مصادف اولورسه اووقت اثرینی کوستر .

یوقاریده سوبلیدی کمز فیلسوف : « الوهیت فکری ده بویه در . خارجه بومکونات
ایله اونک اجزاسی آره سینده کی انسجامی کورونجه برصانع حکیمک ، برصانع مدبرک
وجودینه استدلال ایتهمک غیر ممکندر . » دیش .

بعض کیمسه لرده : « بالوهیت فکری غریزی ، همزاد بر فکر دکلدر . انسان
خارجه کی علیت فکری مبداء نظر اتخاذ ایدرک کندیسینده کی ملکات وقوایی کال
ممکنه ایصال ایدر . صکره خارجه اوکالی حائر بالله تحیل ایلر . مثلاً کندیسینده بر عقل ،
بر قدرت کوریر . بونی نامتناهی اولق اوزره تصور و بر موضوعه اسناد ایدر . حکمت
وسائر فکرلری ده بویه در . بوفکرلری منتهای مراتب کاله ایصال ایدرک خارجه
بونلرله متصف برالهک وجودینه قائل اولق ایستر . زیرا بوفکر الوهیت وجدان بشرده
کامن بر فکر اولایدی بلااستثنا کافه افراد بشرده بولونمق لازم کلیردی . حال بوکه برچوق
اقوام کورولیورکه الوهیته دائر کندیلرنده شمه فکر وقناعت یوقدر . » دیورلر .

بومسئله نك تفصیلی اوزون کیدر . امام اعظم حضرت تدرندن روایت ایدلایکینه کوره
جناب حق پیغمبر کوندرمه مش بیه اولسه ذات الوهیتی عقل ایله بیلیمک واجبدر .
بعضیلری ده (وما کنا معذین حتی نبعث رسولا) ایت کریمه سی سند اتخاذ ایدرک باشقه
درلو دوشونمشلر . بونلر ایت کریمه ده کی نفی عذابی فروع اعماله حصر ایله معرفت
الهیة دن نفی وجوب ایتیورلر . خلاصه بو بحثده برچوق سوز وار . افکار و محاکات
تعارض ایدیور .

جناب حق بڑ اهل ایمانی قرآن حکیمندہ کندی موجودیت الہیہ سسندن خبردار ایتدیکی کبی بزم بذل ایلدیکی احسان وانعام الہیسیده تکرار بویوریور . مثلاً (والہکم الہ واحد لا الہ الاہو الرحمن الرحیم) . ایمان ازیسی اولانلر ، نہ خارجده ، نہ داخلده ، نہ غریزہده ، نہ فطرتہ بر دلیل آراز . طوغرودن طوغریوہ جناب حقک وجودینی ، وحدانیتی تصدیق ایدوب فوز ونجاتہ نائل اولور .

قرآنده کی دلائلی ایکیہ آیروب بونلردن برینہ دلیل عنایت ، دیکرینہ دلیل اختراع نامی ویرن فلاسفہ اسلامیه دن ابن الرشدر . انسانک خلقیلہ اکا متفرع انعامات الہیہ نی متضمن آیتلر دلیل عنایتدر . استعینہ باللہ (اولمیر الانسان انا خلقناه من نطفة فاذا هو خصیم مبین والانعام خلقنا لکم فیہا دفء ومنافع ومنها تأکلون ولکم فیہا جمال حین تریحون وحین تسرحون وتحمل اثقالکم الی بلد لم تکنونوا بالغیہ الا بشق الانفس ان ربکم لرؤف رحیم .) اللہ انسانک نطفہ دن خلق ایتدی . انسانده خالقنہ قارشئ مناظر ، مجادل اولدی . سزک ایچون دوه ، قویون ، اینک وسائرہ یاراندی . سودندہ ، یوگندہ وسائرہ سندہ برچوق منفعتلر وارددر . بونلردن یرسکیز ایچرسکیز . کینیر ، قوشانیرسکیز . بونلرک یوگندن کوزل قماشلر طوقورسکیز . سودندن دہ درلو شیلر یاپارسکیز . سزک ایچون اولردہ زینت وجمال وار . آقشام اوسقی اولری یرلی یرینہ یاتیرنجہ ، صاحبین مرعایہ صالنجہ ذوق طویارسکیز ، مسرور اولورسکیز . اولرک اوزرینہ اشیا کزی یوکله تیرسکیز . اوزرلرینہ بینرسکیز . اولر اولماسہ کال مشکلات ایلہ کیدہ بیله جککیز یرلرہ اولرک سایہ سندہ راحت راحت کیدرسکیز . اللہک قوللرینہ مرححق چوقدر .

ایشته دلیل عنایت بو وبونک کبی اولان آیتلر . (وآیة لهم الارض المیتة احیناناهما واخرجنا منها حباءً فنه یا کلون) بونلر هپسی دلیل عنایت قیلندن . قرآنده علی الاکثر آیات کریمہ بوایکی دلیل بردن احتوا ایدر . بوآیت کبی . جناب حق ینہ قرآن حکیمندہ (هو الذی انزل من السماء ماء الخ) خالقکیز سزک ایچون بولوطلردن صو آقتیدیرر . اوصودن ایچرسکیز . اولنک فیضیلہ یردن اوتلر چیقار . حیوانلر کزی رعی ایدرسکیز . اکین ، زیتون ، خرما ، اوزوم وسائرہ کبی میوه لری انبات ایدر . ایشته عقلی باشندہ اولانلر ایچون بونلرک هپسی ہم وحدانیتیمہ دلیلدر ... بویوریور .

شمعی بوراده شیطان ذهنه درلو شیر کتیر :

— جانم بوهر کسک بیلدیکی شی . بونک نره سنده بر فضله لق وار ؟ هایدی باقلم ، زیتون ، خرما ، اوزوم ، فلان یار آتمش ! [بونی . حاشا ، حاشا ، حاشا — بز دکل ، بر معارض سویلیور .] بوندن نه چقار ؟ نه فائده ترتب ایدر ؟

آفرین سکا . ایشته سوزده بو قدر اولور ! کوزیکی آج . بونی سکا بن سویله میورم . هیچ بر اورنکی ، موده لی اولمه دن بونلرک کافه سنی خزانة جودندن چیقاروب سنک اوکنه قویان الله سویله یور ! انسان اولان ، عقلی باشنده اولان بونی بویله می دوشونور ؟ آه افندم آه ! بوده نوعما بشریتک ، غفلتک لازمیدر . زیرا اعتیاد ، تأثره مانعدر . سن هر کون کونشک طوغدیغنی ، فضای بی اتهاده نور افشان اولدیغنی کور یورسک . دنیایه کلدک کله لی هپ بو آیات الهیه نك تکرری . بومشاهده ، سنده عکس نتیجه یی حصوله کتیردی . خبرک یوق . حین صباوتسکدن بو کونه کلنجه یه قدر کوردیکک هپ بو : فصول اربعه : ایلک بهار ، یاز ، سوک بهار ، قیش . اقشام ، صباح ، طلوع ، غروب . ایشته هر کون بونلری کوره کوره بوتصرفات الهیه ده کی عظمت سنک نظر کده کوچولدی . سنده عکس تأثیر وجوده کتیردی . سن کونشه باقنجه فضله برشی کوره مزسک . بوکا سببده بو حادثه نك تمادیا تکرریدر . صباح طلوع ایدوب اقشام باتیور . ایشته انسانک کوردیکی دوشوندیکی بو قدردر . صدر اسلامده کی انسانلرده طبیعی بو اعتیادک مغلوبی ، محکومی ایدیلر . بزدها فضله سنی بیلمک ادعاسنده اولدیغمز حالده بو امر معظم حالا نفسمز اوزرنده فضله بر تأثیر اجرا ایتیور . ایشته بونک ایچون الله انسانلری دالمش اولدقلری غفلت او یقوسندن او یاندیریور .

قول او یقودن او یانملی ، حدینی بیلملی . بزده بدیهیاتی کوره جک کوز بیله یوق . بومناسیتله سزه بر مثال سویلیهیم : دکرمن عظیم بر ولوله ایله ایشلر . دکرمنجی بو کورولتویه رخما درین بر او یقویه دالار . ناکهانی بر عارضه دن طولای دکرمن دوری ویرسه دکرمنجی در حال کوزلرینی آچار . حال بوکه کورولتی او یقویه مانع اولق لازم کلیرکن عجبا دکرمنجی نهیه او یانیور ؟ بالعکس ده ائی او یوملی دکلی ؟
چونکه سس کسیلدی ، سکون کلدی . یوق ! او حرکت ، او کورولتی عکس نتیجه یی

حصوله کتیردی . یعنی دکرمنجی/اویوتدی . ایشته بزده بوکردونه کردونك حرکشدن
تعبیر جائز ایسه ولوله ذی سکونندن درین بر اویقویه دالمشز . توالی ایدن او حرکتله
اوحرکتك تضمن ایتدیکی عظمت وقدرت بزى ایقاظ ایتك ، محرك ازلینك پیشگاه جلالنده
سر بزمن وجود ایلک لازم کلیرکن غایت درین برغفلت اویقوسنه یاتیریور ، خالقندن تباعد
ایتدیریور .

بز شیمدی همبز دکرمنجی کبی اویقوده بز . یقظه دوری کلنجه ، بوکورولتی کسینلنجه
حقیقتك نه اولدیغنی کالشمس فی وسط النهار کورورز . (الناس ینام فاذا ماتوا انتبهوا ،
سوزینك نه دیمك اولدیغنی اوزمان آکلارز .

شیمدی آکلشیلدیمی؟ جناب حق حاشائمه حاشا، چوق کیمسه لره حسب الاعتیاد غایت بسیط
واهمیتدن ماری کبی کورینن بر طاقم شیلری بوکبی ایات کریمه ایله بز غفلت اویقوسنه دالمش اولان
کوزلر مزه صوقیور . فقط مع التأسف حالا اویانمق احتمالی یوق ! سعدینك دیدیکی کبی :

ابرو بادومه وخورشید فلک درکارند * تاتونانی بکف آری وبغفلت نخوری

همه ازبهر تو سرکشته وفرمان بردار * شرط انصاف نباشد که تو فرمان نبری

فی الحقیقه اویله در . انسان باباسندن نائل سامان اولان میراث یدییه بکزر .
اوساده صرف ایدر . پاره نك زده دن کلدیکنی ، نصل قازانیلدیغنی بیلمز ، بیلیمکه لزومده
کورمز . بوبویله اولدیغنی کبی دیگرلری ده بوکا بکزر . مثلاً سنك اوککه براقمه اتمك
کلیر . اما برکه دوشون . بوکره ارض اوقابلیق اکتساب ایدنجهیه قدر بوفضای
نامتناهینك اینجده نه قدر دوندی دولاشدی . تصور ایت افندی . هرکس بونی دوشونه
بیلیرمی ؟ طبیعی دوشونه مز . فقط دوشونلره حرمت ایتلی . سعدی کبی کبرای اتمك
شو سوزنده کی مزایانك کنهی اکلامغه چالیشملی . شیمدی سویلیدیکم کبی انسانلرک چوغی
بومیراث یدیلره بکزر . سنك ، بنم کبی آلتنك تریله پاره قازانمامش که پاره نك قیمتی
بیلسون ! هپسنی حاضر بولمش . طبیعی حاضر بولنان شینك قیمتی اولماز . اونعتلر حقیقه
تقدیر ایدیلره مز . حق یولنده ، حقیقت یولنده یورولمامش ، یورولمغه لزوم کورمه مش که
بوسوزلرک قیمتی بیلسون ، اونلردن برشی آکلاسون !

ایشته قرآنده کی دلیل اختراعده شودر (فاینظر الانسان مم خلق ... الخ آتی ایله سائر

آیتلر کی) سینه عدمدن چیقاردینی موجوداتی سویلیور . ابن رشد بوکا دلیل اختراع دییور . جناب حق بوآیتلرده قدرت وعظمتندن نعم جلیلهسندن بحث ایدیور . بوجمله وحدانیت الهیهی سکا آکلاتیور . کتاب منزل سماوییه اعتقاد ایله مؤمن کامل اولان ایچون بو قدری کافیدر . شکوک وشبهات ایچنده یووارلانا قلیلر قرآندن ، قرآنک بو دلیللردن برشی آکلاماز .

پکی قوزوم، عجب بو فلاسفه دیدیکه زجاعتک ده دلیللری وارمی؟ اوت وار. اولرده اثبات واجب ایچون بر طاقم طریقلر دوشونمشلر . بودلیلر فلاسفه ایله متکلمین آراسنده مشترکدر . بودلیللر ندر! اول باول فیزیقی، یعنی طییی . اوندن صکرده متافیزیقی، یعنی مابعدالطبیعی: وجودی، اخلاقی وسائر کبی دلیللر . شویله که مکوناته بر نظر فیلاتجه اوچ شی کورورز:

- (۱) موجودیت مادیه . شو کرسینک ، بوجامعک شو قندیللرک وجودی .
- (۲) شو جامعه کی جماعت مسلمینده کورولن حرکت، یعنی بر محلدن دیگر محله انتقال .
- (۳) بوتون اجزای مکونات آره سنده کی مشهود اولان نسبت انتظام وانسجام اوچنچی دلیلده بودر .

برنجی دلیل لسان متکلمین وفلاسفه ده (دلیل امکان) دیرلر . یعنی موجودات ممکنه نک وجودیله وجود واجبه استدلال طریق ایکنجیسنه (حرکت دلیلی) ، اوچنچیسنه ده (غلت غائییه دلیلی) دیرلر ایشته فلسفه قدیمه وجدیده اثبات واجب دلالتی حادثاته کوره بویله جه صنفله آیرمشددر .

دلیل امکان ندر؟ هالده، ایکی درلو وجود واردر : واجب ، ممکن . ممکن دیمک ، عدمیله وجودی مساوی اولان ، درکه عدمدن درجه وجوده ارتقا ایچون بر موثره ، بر مرجحه محتاج بولونان موجود دیمکدر . وجود واجبه کلنجه اوده کندی ذاتیله قائم اولوب وجودنده غیره محتاج بولونمیان موجود دیمکدر . جناب حقک وجودی کبی . وقت قالمادی ، انشاء الله که جک درسه بونلری ایضاح ایدرز . (ربنا آتانی الدنيا حسنة وفي الآخرة حسنة ووقنا عذاب النار) برحمتک یا ارحم الراحمین